

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 4. marcija 1898.

Politiški oddelek.

Adresa dež. zbora kranjskega.

Dež. zbor je v zadnji seji dne 28. februarja sprejel naslednjo adresu na cesarja:

Vaše Cesarsko in Kraljevo Apostoliško
Veličanstvo!

Premilostljivi cesar in vojvod!

Petdeseto leto mineva, odkar Vaše Veličanstvo s krepko roko, največjo požrtvovalnostjo, s plemenitim samozatajevanjem in očetovsko ljubeznijo premodro vlada mogočno Svojo državo. Ta slovesni, vse različne narode širne Avstrije osrečujči dogodek, ki se sedaj v teku zadnjih štirih sto let prvič ponavlja v zgodovini presvitle Habsburške vladarske hiše, prošinja tudi deželni zbor vojvodine Kranjske z nepopisno radostjo; in z občutki najglobokejše hvaležnosti, podložniške udanosti in najzanesljivejše zvestobe približuje se vzvišenemu prestolu Vašega Veličanstva, da v tem slovesnem trenutku znova in znova pnavlja v imenu vojvodine Kranjske starodavno prisego neomahljive zvestobe, koje v šestih stoletjih ta vojvodina nasproti svoji svitli dinastiji nikdar prelomila ni, pač pa je o nji vedno dajala svedoštvo po brezbrojnih bojiščih, kjer so njeni sinovi preivali kri za vladarja in dom!

Deželni zbor udano prosi, da izvoli Vaše Veličanstvo pri slovesni ti priliki sprejeti najiskrenejšo zahvalo za neizmerne cesarske milosti in blagonaklonjenosti, s kojimi je Vaše Veličanstvo v teku slavnega Svojega vladanja ob- sipovalo vojvodino Kranjsko ter tako vedno ožje spajalo vez neminljive ljubezni mej vzvišenim vladarjem in zvestimi podaniki.

V teku preslavnega vladanja Vašega Veličanstva spremenilo se je mogočni Avstriji lice v vsakem oziru in napredek starodavne države se je razvil v nepričakovani meri, to vse pa v prvi vrsti zategadelj, ker je bila

vsikdar Vašega Veličanstva najplemenitejša težnja, da se po času primernih napravah in potrebnih preosnovah skupna država prenavlja in pomlaja, da se na podlagi prave prostosti in popolne enakopravnosti vseh narodov povzdigne ta država do svetovne slave in moči ter postane tako nerazrušna stavba v viharjih časa in prostorna hiša za sve rodove različnih narodov, ki so že stoletja združeni pod žezlom preslavnih Očetov Vašega Veličanstva.

Deželni zbor zatorej v slovesnem tem trenutku živo občuti, da je napredka skupne države deležna bila tudi vojvodina Kranjska, občuti pa tudi, da dolžuje radi tega najglobokejšo zahvalo Vašemu Veličanstvu. Zategadelj izreka iz dna svojega srca najiskrenejšo željo, da vsega-mogočni Bog podaljša dragocene dneve Vašega Veličanstva do najskrajnejše meje človeškega življenja v srečo in blagor tako celokupne države, kakor vojvodine Kranjske!

Dasi deželni zbor živi v prepričanju, da bi taka slovesna prilika imela vse njegove moči združiti v jednom samem namenu, to je v namenu, dobiti pravi in polnomerni izraz poklonitve nasproti preuzvišeni osebi Vašega Veličanstva, vendar so ga prisilili žalostni dogodki zadnjih dob, da se predrzne spregovoriti o zadevah, ki dandanes vsakemu zvestemu državljanu tarejo srce ter mu je polnijo s strahom in skrbjo. Deželni zbor obžaluje pred vsem zadnje parlamentarne dogodke, vsled kojih se je preprečilo redno delovanje državnega zbora ter zanetil ob jednem prepir med narodi v toliki meri, kakor ga do sedaj še nismo doživeli.

Deželni zbor izreka najglobokejše svoje prepričanje, da bi se jubilejsko leto Vašega Veličanstva ne moglo lepše slaviti, nego s tem, da se doseže pravična sprava med narodi na podlagi popolne enakopravnosti. V ta namen naj bi se prej ko mogoče zopet pričelo redno poslovanje državnega zbora, da se zopet prične plodonosno delovanje na legislatoričnem polju, brez kojega v duhu modernega časa vladana država obstajati ne more. Vse to pa tem bolj, ker zahteva neobhodna potreba, da se nagodba z Ogersko prej kot mogoče ustavnim potom do-

žene, in sicer tako, da bode ustrezala upravičenim zahtevam tostranske državne polovice in tudi zahtevam celokupne države.

In le s skrbjo ozira se deželni zbor v bodočnost, ako si predoči možnost, da sedanji pretužni parlamentarni položaj morda permanenten postane in da morda vsled tega ta vojvodina, ki s skupno državo živi in pade, v tej skupni državi nekaj časa ne bi imela tiste krepilne zaslombe, kojo je imela pod srečno vlado Vašega Veličanstva do sedaj. Od leta do leta se množé deželne potrebe, ali že dandanes se deželne finance le s težavo vzdržé v ravnotežji. Deželni zbor pa ima pred sabo še nebroj nerešenih nalog, kojih rešitvi se pri ponižnih deželnih sredstvih le s trepetom približuje. Vravnanje deročih vodâ, preskrba kraških krajin s prepotrebno pitno vodo, gradenje lokalnih železnic in druga taka podvzetja, s kojimi bi se povzdignilo blagostanje dežele, vse to čaka rešitve deželnega zbora, ki se od leta do leta trudi, da bi z malimi poskusi na tem polju vsaj za prvi hip zadostil veliki potrebi.

K temu pridruži pa se še gospodarsko propadanje kmečkega, obrtnega in delavskega stanu, ki vsi opravičeno pričakujejo pomoči od dežele. Deželni zbor si nikakor ne prikriva, da ga čaka tudi v tem pogledu mnogo plodnosnega, ali težavnega dela; isto tako pa bode moral marsikaj ukreniti, da se razcvete trgovina in pred vsem industrija, katera se sedaj v deželi tako občutno pogreša. V ta namen mu je storiti potrebne korake, da se razvijejo tudi prometna sredstva, od osrednje vlade pa pričakuje, da se druga železniška zveza s Tržaškim trgoviščem kmalo in tako gradi, da bode kolikor mogoče naj dalje tekel njen tir po ozemlju te kronovine.

Deželni zbor priznava koristi splošne ljudske izobrazbe in priznava tudi, da se ljudsko šolstvo v vojvodini lepo razvija in da že prinaša tistih krasnih sadov, koje smo tedaj pričakovali, ko je Vaše Veličanstvo izvolilo podeliti Svoje cesarsko privoljenje sedaj v veljavi stoječemu državnemu ljudskošolskemu zakonu. Vzlic temu pa naše ljudsko šolstvo še ni doseglo svojega najvišjega razvitka, in dežela, ki sedanjih ogromnih žrtev ne obžaluje, imela bode v prihodnje še ogromnejše žrtve s svojim ljudskim šolstvom, kojim se nikakor izogniti ne bode hotela, dobro čuteč, da jim ravno to šolstvo, če ustanavlja versko-nravno odgojo, daje najtrdnjše poroštvo za bodoči prospek in napredek.

Deželni zbor izreka dalje svoje prepričanje, da je na srednjih šolah, kakor so dandanes v ti vojvodini urejene, slovenskemu pouku odkazano pretesno polje in da se bo moral ta pouk prav kmalo zdatno razširiti tako, da doseže slovenski jezik na teh učilnicah mesto, koje mu gre z ozirom na njega upljive, koje si je v zadnjih dobah pridobil v javnem življenju.

Istotako si deželni zbor ne prikriva, da ima slovenski narod pravico, napeti vse svoje sile, da dospé do višje prosvete in omike in da ne zaostaja za drugimi narodi širne Avstrije, kakor je zaostajal do sedaj. Temu

narodu, ki je vsikdar kazal dobro voljo, napredovati in kojega sinovi so v tujini dostikrat povzpeli se na prestol vede, tako da se na obnebu učenosti kakor svitle zvezde žare še dandanes njihova imena, temu narodu se prej ali pozneje ne bode mogla odreči popolna univerza, katera bi ustrezala vsem potrebam naroda slovenskega, koja bi pa, ustrezaje interesom celokupne države, zbirala pod svojim krilom ukaželjno mladino vseh, Vašemu Veličanstvu zvestih narodov Avstrijskega Juga.

Deželni zbor spolnuje torej le svojo dolžnost, če že v teh dnevih posvečuje svojo skrb bodoči ti višji učilnici in najponižneje pričakuje, da bode v tem svojem naporu dobival potrebno zaslombo tudi pri osrednji vladi Vašega Veličanstva.

V očigled vsem tem pretežavnim nalogam, kojih bi brez pomoči centralnega parlamenta izvesti ne bilo megoče, ponavlja deželni zbor, da goji najisrljenejšo željo, da bi se prej kot mogoče zopet vpeljale redne parlamentarne razmere v državnem zboru, ker le tako bi se morda tudi omogočilo, da bi ob petdesetletnici vladanja Vašega Veličanstva vsi avstrijski narodi stopili pred cesarski prestol Vašega Veličanstva ter svojemu najpravičnejšemu vladarju v zahvalo za brezmejno očetovsko ljubezen poklonili najlepši jubilejski dar, to je dar trajne in nerazrušljive sprave mej vsemi sedaj v prepiru živečimi narodi!

To hrepenenje po trajni in nerazrušljivi spravi pa daje deželnemu zboru pogum, da postane pri ti slovesni priliki tolmač tistih čustev in želja, ki v teh dneh pretresajo celokupni slovenski narod, posebno pa slovenski rod, bivajoč izven Kranjske vojvodine, ki vsled neugodnih mu političnih razmer vzlic svoji podaniški zvestobi ne more razložiti svojih obilih in upravičenih pritožb pred vzvišenim prestolom Vašega Veličanstva.

Bôžja previdnost je privedla mali slovenski narod pod mogočno okrilje Habsburškega orla ter ga priklenila z nerazrušnimi vezmi zvestobe in udanosti do presvitle vladarske rodovine, da ni utonil v šumečih valovih političnih in narodnih bojov, temveč se povzdignil do zavesti svojih pravic.

Zlasti pod modrim in blagim vladarstvom Vašega Veličanstva so se raztrgale one spona, katere so ovirale razvoj slovenskega naroda, da se je med Slovenci začelo razširjati in ukoreninjati ono blado dejno čustvo, ki vsodbada in osrčuje vsak narod k požrtvovalnemu in ustrajnemu delu za višje namene človeštva.

Slovenci pa, ki bivajo izven Kranjske, posebno v vojvodini Štajerski in Koroški, v mejni grofiji Istri, pokneženi grofiji Goriški in v mestu Trstu, in ki tvorijo večino slovenskega naroda, še danes niti približno ne uživajo narodne enakopravnosti v šoli, uradu in javnem življenju, katero jim jamči člen XIX. državnega temeljnega zakona.

Slovenskemu jeziku so zlasti na Koroškem in Primorskem zaprta vrata celo v ljudske šole, tako da se leto za letom v obmejnih slovenskih pokrajinah mladina odtujaše svojim slovenskim roditeljem. Brezozirno izrabljajo

narodne večine v izvenkranjskih pokrajinah svojo moč z očitnim namenom, uničiti individualnost slovenskih manjšin.

Vzpričo teh razmer je slovenski narod prišel do prepričanja, kateremu se pridružuje tudi deželni zbor kranjski, da si ne pribori preje svojih narodnih pravic, nego da se povsod, kjer žive Slovenci v manjšini, uredi politična uprava tako, da manjšina ne bode izročena večini na milost in nemilost. Le po ti poti prišlo se bo v jugu države do trajnega in zanesljivega miru.

Vaše Veličanstvo izvoli predstoječe, v največji udanosti izgovorjene prošnje deželnega zbora blagohotno sprejeti v Najvišjo Svojo vednost ter jih vzeti pod zaščit vzvišene Svoje vladarske modrosti!

Bog ohrani in osreči Vaše Veličanstvo! Bog blagoslovi Avstrijo in vojvodino Kranjsko!

Politični pregled.

Položaj. — Zadnje dni soglašajo vsi listi, da se bliža smrtna ura Gautschevega ministerstva. Razmere so v resnici jako kritične. Gautsch se je pošteno trudil, da zadovolji Nemce, Izkazal jim je nabroj uslug, a vzlic temu hočejo Nemci nadaljevati obstrukcijo, dokler se Badenijeve jezikovne naredbe popolnoma ne prekličijo. Mnenja, kako se razvije kriza, so jako različna. Jedni pravijo, da odstopi baron Gautsch čim izda nove jezikovne naredbe, drugi trde, da odstopi šele po tem, ko je zbornica izvolila člene delegacije, dočim mislijo tretji, da sploh ne odstopi ampak da razpusti drž. zbor. Največja težava pri tem je nagodba z Ogersko. Ako privoli Ogerska, da se nagodba zopet podaljša za dobo jednega leta, potem bi imel Gautsch časa dovolj da razpusti zbornico ali da sistira ustavo ali oktroira nov volilni red, toda ogerska vlada neče o tem ničesar slišati. Splošno se govori, da postane Gautscha naslednik bivši češki namestnik grof. Thun.

Državni zbor se skliče baje na dan 15. marca a zboroval bode le malo časa. Vladi se ni posrečilo pomiriti Nemce in je pridobiti za to, da bi opustili obstrukcijo, zato hoče, da bi drž. zbor le prav malo časa zboroval, namreč toliko časa, da voli člane delegacije — kaj se potem zgodi, tega ne ve nihče.

Deželni zbori so vsi zaključili svoja letošnja zasedanja. Ta zasedanja so bila jako burna, a nikjer tako, kakor v češkem dež. zboru. Kako se je godilo Slovencem v Štajerskem, v Koroškem in v istrskem deželnem zboru, je itak znano. Razburjenje mej narodi je sedaj večje, kakor je bila pred sestankom dež. zborov.

»**Avstrijska zahteva**«. — „Reichswehr“ je dobil iz Trsta velezanimiv članek. Iz istega se da prav jasno posneti, da namestnik grof Goess baš tako postopa, kakor slavni njegov prednik Rinaldini. Za časa zadnjih državnozbornih volitev so se vršila v Trstu in po Istri dejstva, katera so pričala jasno, da so prišli ob veljavo popolnoma vsi življi, ki z Avstrijo še odkritosrčno mislijo. Na Dunaj so prišli narodno-radikalni poslanci, ki so se tam držali sicer mirno, želeči si pridobiti marsikaj za materijalno blaginjo tržaškega mesta in pristanišča, a ko so se vrnili, se je pokazalo, da so imeli prav oni ljudje, ki so dejali, da ni pričakovati nič dobrega od njih, akoprav se mirno drže. Tukaj potem se je izvršila sprememba na namestništvu, katera nam priča, da se razmere v Trstu prav nič ne pobejšajo, ne, ravno bati se je, da se še poslabšajo. Prišel je grof Goess, ko je Rinaldini šel v pokoj.

Kaj mislite, da se je kaj spremenilo od onega časa? Prav nič! Grof Goess ni storil dosedaj še nobenega odločnega koraka v obrambo Slovanov, kateri so menda samo radi tega na svetu, da se jim godi krivica. Baš tako brezobzirno se postopa s Slovanom kakor poprej in vlada véde se dvomno. Te seje, kar jih je imel dosedaj deželni zbor tržaški, so take, da jim Avstrija ne more in ne sme privoliti. V spominu je še gotovo častitim bralcem, kako se je godilo slovanskim poslancem v Poreču, a sedaj se je preselil deželni zbor v Pulj, in slovanski poslanci so prišli z dežja pod kap Italijanska večina je sprejela v jedni zadnjih sej kar tako predlog, da se sme v deželnem zboru razpravljati samo v blaženi italijanščini, in tako je prepovedano poslancem 200 000 istrskih Slovanov posluževati se v deželnem zboru materenščine proti zastopnikom 100.000 (!) Labonov. In galerija skrbi — morda celó po inicijativi deželnozbornskega predsedništva — za to, da slovanski poslanci čestokrat niti do besede ne pridejo. Konečno pa piše „Reichswehr“ doslovno: „Pričakovalo se je v tukajšnjih patrijotičnih krogih z vso pravico, da dunajska vlada položi na primeren način na srce gospodom Italijanom v Pulju, da se nahajajo še v Avstriji, in da na označeno nasilstvo odgovori vsaj z razpuščenjem deželnega zbora. Gosp. ministerski predsednik ima menda važnejih opravil, da bi se mogel brigati za Slovane v Primorju. Avstrijska zahteva je to. ako zahtevamo da stotisoči cesarju in državi zvestih prebivalcev se ne izročajo brez vsake obrambe stranki, katere stremjenja so le predobro znana. Ta stranka hoče nivelirati Primorsko z italijanskim ravnalom, ker meni, da dežela tako čim prej dozori za gotove svrhe. Greh bi bil to na Avstriji — katerega greha ne bi bilo lahko popraviti, — ako bi država izročila brezobzirnim sovražnikom tako prebivalstvo, ki je že čisto dokazalo svoj patrijotizem na najsijajnejši način, in ki je vsikdar pripravljeno zastaviti imetje in kri za čast črnorumene zastave. Še je čas, da se popravi marsikaj. Naj se porabi ta čas, da ne bode prepozno!“

Obrtnija.

Slovenska obrt.

Nemška, tuja obrt, bodi tudi avstrijska, nas je vklenila v železno srajco, da domačincem ni življenja. To vprašanje ima tisoč težkoč.

Kaj pomaga, da krščansku socijalna stranka družni razne obitnike. Ali jim je le trohico že pomagala? Tovarne jih moré s svojo nadprodukcijo, in kako bi jih ne morale v domači deželi, ko so iste celó bogate v zamorju? Zidali ste hišo, na dimnik ste pa pozabili. In dimnik, odtok, prodaja blaga, je glavna stvar. „Molto fumo, poco arrosto“, — tako nekako bi označil naše narodne obrtniške zadruge. Majhno obrt, ki dela za vsakdanjo potrebo ali za tekočo krajevno potrebo, seveda izvzamem. Koliko izmed obrtnikov jih pa dela v istini za tekočo potrebo? Kaj pa z drugimi, z veliko večino, ki je žrtva nadprodukcije našega časa? Kako tem pomagati? Težko bo, težkoče so veliko večje kot pri zemeljskih kmečkih pridelkih. Obrtnost in tovarne rastejo vsak dan, druge dežele so nas prehitele in se v čezmorskih krajih že utrdile. Predolgo smo spali. Pridelki bodo v starem svetu, kmalu stalni, osobito pojedini: izdelki dan na dan brezmeroma rastejo. Na drugo stran seveda izdelki grejo lahko okoli